

NAUCZYCIELSKIE MEDIATEKI W ALZACJI. REMINISCENCJE PO WIZYCIĘ STUDYJNEJ

Lucyna Kurowska-Trudzik i Wiesława Jędrzejewska, Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu

W maju 2003 roku pracownicy dolnośląskich placówek związanych z kształceniem i doskonaleniem nauczycieli oraz przedstawiciel Wydziału Edukacji Urzędu Marszałkowskiego we Wrocławiu złożyli wizytę studyjną w Alzackich mediatakach. Nauczycieli bibliotekarzy reprezentowały: Wiesława Jędrzejewska i Lucyna Kurowska-Trudzik z Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu oraz Urszula Kurjańska z Biblioteki Pedagogicznej w Zgorzelcu. Naszym celem było poznanie systemu kształcenia i doskonalenia nauczycieli w Alzacji oraz przyjrzenie się organizacji mediataek, stworzonych dla tej grupy zawodowej.

Dolny Śląsk i Alzacja to regiony partnerskie, które łączą liczne analogie historyczne, gospodarcze i społeczno-polityczne. Współpraca pomiędzy nimi trwa od początku lat dziewięćdziesiątych i dotyczy wielu sfer działalności publicznej i społecznej.

Kierunki i cele działania samorządu Województwa Dolnośląskiego w zakresie zagranicznej współpracy międzyregionalnej określiła uchwała Sejmiku Województwa Dolnośląskiego "Priorytety współpracy zagranicznej". Porozumienie o współpracy pomiędzy województwem Dolnośląskim a Regionem Alzacji podpisano 17 grudnia 1999 roku w Strasburgu. Wspólnie z tym regionem i Dolną Saksonią jest realizowany program Euro-Regio-Center ukierunkowany na szkolenie pracowników administracji rządowej i samorządowej w zakresie europejskiej polityki regionalnej.

We współpracy z Alzacją oprócz administracji samorządowej uczestniczą również inne instytucje: Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska, Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego, Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych, szkoły. W jej ramach zapoczątkowano również współpracę między kolejnymi placówkami edukacyjnymi - Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej i alzackich mediataek utworzonych przy IUFM-ach (Uniwersyteckie Instytuty Kształcenia Nauczycieli).

We Francji kształceniem i przygotowaniem nauczycieli do zawodu zajmują się IUFM-y. Do nich trafiają kandydaci do zawodu nauczycielskiego po uzyskaniu licencjatu. Po pierwszym roku studiów przystępują do trudnego trzyetapowego egzaminu, który zdaje tylko taka liczba osób, jaka może uzyskać zatrudnienie w placówkach oświatowych na terenie Francji. Po zdaniu tego egzaminu stają się już urzędnikami państwowymi. Kontynuują naukę na uczelni, która połączona jest z pracą w szkole. Na terenie Alzacji działają cztery IUFM-y: w Strasburgu, Guebwiller, Selestat i Colmar. Każda z wymienionych placówek mieści się w pięknych, obszernych, funkcjonalnie urządzonych obiektach. Powstały one stosunkowo niedawno, w wyniku reformy systemu edukacji.

W każdym z Instytutów utworzono nowoczesną mediatekę, z wnętrzami zaaranżowanymi według aktualnych tendencji architektonicznych dla bibliotek, wyposażoną w sprzęt multimedialny i urządzenia peryferyjne oddane do dyspozycji użytkowników.

Mając na uwadze dalszy rozwój mediataek, w kontrakcie założycielskim określono ich politykę dokumentacyjną SCD (Service Commun de la Documentation). Zdefiniowano ją w misji: naukowej:

- oddanie do dyspozycji dokumentów związanych z kształceniem studentów IUFM
- permanentna dbałość o nowości z zakresu wydawnictw dydaktycznych
- kooperacja w opracowaniu dokumentów z innymi instytucjami
- pedagogicznej:
- tworzenie informacji pedagogicznej (poszukiwanie i gromadzenie dokumentów oświatowych)

Praktycznie określona polityka dokumentacyjna zobowiązuje mediateki do:

1. Nabywania, opracowania i oddania do dyspozycji użytkowników wszelkich dokumentów służących im w procesie kształcenia oraz przygotowania się do konkursów (odpowiedniki naszych egzaminów)
2. Utrzymywania aktualnych kolekcji
3. Poradnictwa bibliograficznego i kształcenia bibliotecznego i informacyjnego użytkowników
4. Usług uzupełniających

Efektom realizacji programu wspólnego Serwisu, a więc polityki dokumentacyjnej mediatek, ma być racjonalne wykorzystanie środków finansowych poprzez pracę w sieci - a za tym połączenie inicjatyw, refleksji oraz samej pracy dokumentacyjnej, poprawa dostępu do zgromadzonych zasobów - poprzez informację globalną o zbiorach poszczególnych mediatek i jednolite, oparte na normach międzynarodowych, opracowanie dokumentów oraz stworzenie zasobów multimedialnych.

Mediateki IUFM-ów tworzą małą sieć, na czele której stoi konserwator, koordynujący pracę wszystkich podległych sobie placówek. Personel stanowią nauczyciele z przygotowaniem bibliotekarskim, pełniący funkcję kierowników w poszczególnych mediatach. Opracowaniem dokumentów i przetwarzaniem informacji zajmują się dokumentaliści, udostępnianie zasobów materialnych i informacyjnych należy do bibliotekarzy. Dwie ostatnie kategorie pracowników, tj. dokumentaliści i bibliotekarze mogą mieć średnie wykształcenie zawodowe. Organizacja poszczególnych mediatek jest bardzo podobna. Scharakteryzują istotne elementy ich funkcjonowania:

1. Użytkownicy
2. Polityka gromadzenia
3. Aranżacja przestrzeni i udostępnianie dokumentów na miejscu
4. Usługi
5. Katalog elektroniczny

Użytkownikami mediatek są studenci IUFM-ów, wykładowcy instytutów, nauczyciele stażyści przygotowujący się do kolejnych konkursów oraz nauczyciele pracujący zawodowo, którzy uczestniczą w formach doskonalenia organizowanych przez IUFM-y. Tylko z jednej z mediatek mogą korzystać pracownicy resortu edukacji, ale odpłatnie.

Polityka gromadzenia zasobów jest bardzo mocno wyspecjalizowana i związana ściśle z profilem kształcenia przyszłych nauczycieli, czyli specjalnością dydaktyczną danego IUFM-u. Funkcjonuje jednak bardzo dobrze rozwinięty system wypożyczeń międzybibliotecznych. Zamówione pozycje są dostarczane do poszczególnych mediatek kilka razy lub raz w tygodniu, w zależności od potrzeb. Środki przeznaczone na rozwój kolekcji są wystarczające, niejednokrotnie przekraczają możliwości bieżącego opracowania nabywanych nowości przez zatrudnionych dokumentalistów. Osoba odpowiedzialna za mediatekę (odpowiednik naszego kierownika) opracowuje budżet wydatków na zbiory na dany rok, który jest sprawdzany i zatwierdzany przez konserwatora.

Gromadzone są wszelkie dokumenty, w postaci drukowanej i medialnej, związane z teorią i praktyką dydaktyczną. Stanowi ona najważniejszą część kolekcji mediatek. Charakterystyczne jest przechowywanie i udostępnianie tylko aktualnie obowiązujących programów nauczania i podręczników szkolnych. Stare wycofywane są do jednej z mediatek - w Strasburgu, gdzie tworzone jest archiwum centralne. Pakiety zagadnieniowe, w których gromadzi się pełną dokumentację urzędową, służącą przygotowaniu się nauczycieli do konkursów, to druga ważna grupa zbiorów.

Zadaniem mediatek jest udostępnianie zainteresowanym użytkownikom wszelkich dokumentów prawa oświatowego, raportów o stanie edukacji, przeglądów oświatowych. Obowiązkowo w każdej mediatace gromadzone są i wprowadzane do bazy danych prace dyplomowe stażystów, te które zostaną zakwalifikowane przez profesorów IUFM-ów do archiwizowania oraz prezentacji w katalogach. Każda mediateka gromadzi wydawnictwa pedagogiczne, psychologiczne, encyklopedie, słowniki, leksykony,

klasykę literatury pięknej, ale w małym zakresie literaturę naukową z innych dziedzin. Natomiast czasopisma reprezentowane są w szerokim zakresie dziedzinowym. Oprócz tytułów periodyków pedagogicznych, użytkownicy mają do dyspozycji pisma naukowe, popularnonaukowe, dziecięce i młodzieżowe.

W mediotekach IUFM-ów gromadzi się też literaturę dziecięcą i młodzieżową, którą poznają studenci w trakcie studiów. Tu też mają zajęcia dydaktyczne, przygotowujące ich do pracy z dzieckiem i książką. Wydawnictwa zwarte stanowią oczywiście nadal podstawę kolekcji mediotek, jednak w coraz większym stopniu są zastępowane przez wydawnictwa medialne, np. encyklopedie, słowniki kupowane są już na CD-ROM-ach.

Zbiory medialne mediotek to: kasety wideo, CD-ROM-y, płyty DVD, slajdy z programami, filmami, zdjęciami i

innymi materiałami wykorzystywanymi w procesie dydaktycznym. Aranżacja przestrzeni i udostępnianie kolekcji na miejscu wzbudziły nasze największe zainteresowanie. Dla wszystkich mediotek charakterystyczny jest wolny dostęp do wszelkich zgromadzonych zbiorów, niezależnie na jakim nośniku są zapisane. Odpowiada temu oczywiście aranżacja przestrzeni. Stanowiska do pracy użytkowników znajdują się zawsze przy zbiorach: książkowych czy medialnych. Stanowiska do pracy ze środkami medialnymi również umiejscowione są wśród zbiorów. Wyposażone są w słuchawki, by korzystający z nich nie zakłócali ciszy. Do indywidualnej obsługi czytelników dostosowane są też

regaly biblioteczne, o takiej wysokości, by swobodnie sięgnąć ręką do najwyższej półki - dla nowo tworzonych bibliotek obowiązuje zakaz gromadzenia zbiorów na wysokich regałach i poruszania się na drabinkach. Wszystkie medioteki, oprócz strasburskiej, dysponują nowym meblowaniem, dostosowanym dla tego typu placówek. Tam gdzie regały nie odpowiadają normom wysokościowym, zbiory gromadzi się na niższych półkach, a górne wykorzystuje do różnorodnych prezentacji i wystaw. Na półkach w regałach książki ułożone są wg klasyfikacji UKD, każdy dział oznakowany jest naklejką z kolorowej taśmy foliowej, dzięki czemu książki włączone nieprawidłowo, są widoczne.

W ramach poszczególnych dyscyplin nauczania układane są wg porządku alfabetycznego wydawców. Każda dydaktyka koresponduje oznaczeniem kolorystycznym ze zgromadzonymi wydawnictwami naukowymi odpowiadającej jej dyscypliny naukowej. Podręczniki oraz pakiety dydaktyczne (podręcznik + dokument medialny + inne opracowania towarzyszące) przechowywane są razem w plastikowych teczkach. Nie stosuje się ułożenia gromadzonych dokumentów ze względu na nośnik zapisu. Czasopisma prezentowane są w specjalnych regałach, podzielonych na zamykane klapą segmenty dla poszczególnych tytułów. Widoczny jest egzemplarz bieżący, starsze numery są schowane za klapą. Stanowiska komputerowe z katalogami, usytuowane są na całej przestrzeni medioteki, nawet jeśli jest to więcej pomieszczeń. Najczęściej są to pojedyncze terminale, z małymi biurkami, służące poszukiwaniom w katalogach a nie pracy w innych programach czy Internecie. Nie ma potrzeby udostępniania takiej usługi w mediotekach, gdyż studenci IUFM-ów dysponują odpowiednimi salami z dostępem do komputerów z Internetem. Wszystkie medioteki zapewniają swoim użytkownikom drukarki, skanery, kserokopiarki. Czytelnicy mają prawo do samodzielnego przeglądania zbiorów i zabierania ich do swoich stanowisk pracy. Po skorzystaniu z potrzebnych im dokumentów, zostawiają je na stolikach, przy których pracowali. Stanowiska pracy personelu nie znajdują się w osobnych pomieszczeniach, jak to praktykuje się w naszych bibliotekach. Bibliotekarze pracują w salach, które są jednocześnie czytelniami, magazynami,

informatoriami, dzięki czemu zawsze są dostępni dla użytkowników. Przed niekontrolowanym wynoszeniem zbiorów mediateki chronione są elektronicznym zabezpieczeniem w postaci bramek.

Usługi informacyjne alzackich mediatek nauczycielskich są bardzo podobne do usług pełnionych przez nasze biblioteki pedagogiczne. Głównym zadaniem bibliotekarzy jest poradnictwo biblioteczne i informacja bibliograficzna. Jest to więc przede wszystkim pomoc w poszukiwaniu dokumentów służących przygotowaniu się do licznych konkursów, pomoc w korzystaniu z elektronicznych katalogów, konsultacje dotyczące programów na CD-ROM-ach, płytach DVD, kasetach wideo.

Do zakresu obowiązków kierownika mediateki należy prowadzenie zajęć z przysposobienia bibliotecznego dla studentów pierwszego roku w wymiarze 6 godzin rocznie. Niepraktykowanym w polskich bibliotekach pedagogicznych zadaniem dokumentalistów jest pomoc stażystom w opracowaniu bibliograficznych prac dyplomowych - indeksacji i sformułowaniu abstraktu. Każda taka praca, która została zakwalifikowana do przechowywania w mediatece i publicznego udostępniania, musi być zaopatrzona w krótkie streszczenie treści oraz zindeksowana według systemu informacyjno-wyszukiwawczego stosowanego w sieci mediatek. Do indeksowania stosuje się słowa kluczowe. W zakres tych obowiązków wchodzi również pomoc studentom w wyszukiwaniu w bazie prac dyplomowych interesujących ich dokumentów.

Popularną usługą informacyjną są e-konsultacje poprzez rubrykę "Ressources SCD", czyli zasoby Serwisu Dokumentacyjnego na stronach poszczególnych IUFM-ów. Na stronach tych prezentowane są również aktualności mediatek oraz aktualności lokalne i narodowe w zakresie edukacji, kultury, innowacji technologicznych.

Mały zakres mają usługi wychodzące poza informację o własnych zasobach. Jedynym zorganizowanym działaniem jest sygnalizowanie artykułów prasowych poruszających problemy edukacji. W rubryce "Ressources SCD" zamieszczana jest krótka adnotacja o ich treści i skierowanie do strony www czasopisma. Inne usługi w mediatekach:

Wypożyczanie dokumentów - od 7 do 10 dokumentów na okres 3 tygodni. Za opóźnienia zwrotu nie pobiera się kar pieniężnych, ale stosuje się zawieszenie w prawach do wypożyczenia na tyle dni o ile przekroczono termin zwrotu. Umożliwia się rezerwację 2 dokumentów na okres 1 tygodnia. Z wypożyczeń wyłączone są pewne dokumenty, oznaczono je czerwonym kółkiem foliowym, widocznym dla użytkowników mediatek:

- klasyka literatury pięknej
- słowniki, leksykony, encyklopedia
- bieżące numery czasopism, starsze są wypożyczane
- prace dyplomowe
- dokumenty urzędowe

Dokumenty zagubione czytelnik musi odkupić w wersji najnowszego wydania. Katalogi mediatek to katalogi elektroniczne, w żadnej nie ma tradycyjnych katalogów kartkowych. Na razie poszczególne mediateki mają własne katalogi i w każdej z nich widoczne są katalogi pozostałych. Na przyszły rok zaplanowane jest scalenie tych katalogów w nowym programie i praca w sieci. Mediateki zarządzane są przez jednego konserwatora (koordynatora), który zatrudniony jest w Centrum Dokumentacji Pedagogicznej (Centre Departemental de Documentation Pedagogique). Główne CDP istnieje w Paryżu, ponadto w każdym departamencie funkcjonuje Centrum lokalne. Pełnią one funkcję banku danych o edukacji, mediateki bardziej nastawione są na informacje dla edukacji. Zadania CDDP:

1. gromadzenie materiałów dla nauczycieli wszystkich etapów kształcenia
2. dokumenty o charakterze pedagogicznym i dydaktycznym (książki, kasyety wideo, dokumenty elektroniczne, slajdy)
3. dokumenty urzędowe i administracyjne (prawo oświatowe, raporty, itp.)

4. wydawanie materiałów dydaktycznych
5. oficyna wydawnicza i księgarnia CDDP udostępnia tylko własne materiały dydaktyczne

Przy CDDP istnieje wydział zajmujący się kulturą i zgromadzeniem oraz udostępnianiem informacji pomocnej nauczycielom w edukacji kulturalnej (informacje o projektach, wydarzeniach kulturalnych, poradnictwo w przygotowaniu projektów edukacji kulturalnej finansowanych przez inspektoraty - odpowiedniki naszych kuratoriów). Ponadto pracownicy CDDP raz w tygodniu wyjeżdżają w teren, gdzie zapoznają nauczycieli z nowościami w Centrum - wydawnictwami i zgromadzoną informacją, wówczas prowadzą również wypożyczenia zbiorów dla nauczycieli z terenu.

Wizyta w Alzacji była dla nas okazją przypatrzenia się bibliotekom nie tylko od strony użytkowników, ale i pracy bibliotekarzy. Z dużym zainteresowaniem poznawałyśmy system funkcjonowania mediatek, porównując go do działalności polskich bibliotek. Największe wrażenie zrobiła na nas aranżacja wnętrza tych instytucji oraz środki finansowe, którymi dysponują mediateki na rozbudowę swych kolekcji.

Niedługo po powrocie gościliśmy w Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej we Wrocławiu dyrektora ds. współpracy międzynarodowej w IUFM-ie w Colmar Pana Andre Pachod'a. Wiosną natomiast oczekujemy rewizyty bibliotekarzy z Alzacji.